

Atminties kelias Akmenėje – sunaikintiems pasauliams pagerbti

Klykolių bendruomenės monumentas

Kaimas, prigludęs prie Latvijos sienos, turėjęs miestelio ir turgaus teises, daugiatautę taikią bendruomenę, apie kurią liudija išlikusios senosios lietuvių, rusų, žydų kapinės. Akmenės valsčiaus Klykolių bažnytkaimyje 1939 metais gyveno 235 gyventojai, iš kurių 30 buvo žydai. Naciams okupavus kraštą, jų pagalbininkų rankomis suimti Klykoliuose gyvenę žydai buvo uždaryti į sinagogą, vėliau išvaryti į Akmenę, iš ten į Mažeikius ir 1941 m. rugpjūčio 4 dieną sušaudyti.

Neabejingi žmonės, Dianos ir Marijaus Lopaičių šeima, Klykolių kaimo bendruomenė, Akmenės kaimiškoji seniūnija, VŠĮ Akmenės istorijos muziejus ir Geros valios fondas ėmėsi sunaikintos bendruomenės įamžinimo iniciatyvos. Lauko pakraštyje, kuriame stovėjo dvi sinagogos, savininkė Vidutė Rankienė davė sutikimą išskirti vieta, kaimo vyrai iškasė bei suformavo pagrindą ir iškilo dailininko Antano Adomaičio sukurtas monumentas žydų bendruomenei – stovėjusioms sinagogoms atminti. Atidengimo ceremonijoje kalbėjo Lietuvos Žydų (litvakų) bendruomenės pirmininkė Faina Kukliansky, Akmenės rajono savivaldybės meras Vitalijus Mitrofanovas, kaimiškosios seniūnijos seniūnas Zigmantas Stankus, Klykolių kaimo bendruomenės pirmininkė Raminta Virušienė, VŠĮ Akmenės istorijos muziejaus direktorius Arūnas Ostrauskis.

Minėjimo pabaigoje buvo perskaityti aukų vardai, hebrajų kalba skambėjo malda už mirusius Kadiš, Klykolių žydų bendruomenei atminti.

Akmenė ir jos tragedijos kronika

Lygiai prieš 80 metų panašiai buvo sunaikinta Akmenės žydų bendruomenė. Pagerbti čia dirbusią, kūrusią, gyvenusią krašto bendruomenę senojoje miesto aikštėje mus pakvietė Diana ir Marijus Lopaičiai, projekto „Shalom, Akmene!“ organizatoriai. Čia stovėjo dalis miestiečių, parlamento ir vietos savivaldos atstovai, moksleiviai, mokytojai, jaunieji šauliai, visuomeninkai. Atrodo trumpam pritrilo miestas, sustingo iš nedidelės parduotuvės fligelio išėjusi moteris, nuleidusi galvą klausėsi gimnazistė Emilija, tarsi bylodama „suklusk Akmene!“.

Šiomet išleistoje istorijos mokslų daktaro Arūno Bubnio knygoje „Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais“ p. 260-261 rašoma „Nacių–sovietų karo išvakarėse Akmenėje gyveno 25 žydų šeimos. Vokiečių kariuomenė į Akmenę įžengė 1941 m. birželio 26 dieną. Netrukus partizanai ėmė suiminėti komunistus, sovietinius aktyvistus ir žydus. Suimtieji buvo laikomi areštinėje, o po dviejų savaičių partizanų buvo išvežti į Mažeikių kalėjimą. Dalis suimtų žydų šeimų buvo patalpinti Akmenės sinagogoje. Čia jie buvo laikomi apie 2–3 savaites. Į sinagogą taip pat buvo atkelta žydų šeimų iš Akmenės valsčiaus kaimų. Iš viso sinagogoje buvo uždaryta apie 200 žmonių. 1941 m.

rugpjūčio pirmomis dienomis visi sinagogoje laikomi žydai vežimais buvo išvežti į Mažeikius. Jaunesnio amžiaus žydai į Mažeikius baltaraiščių buvo nuvaryti pėsčiomis. Atvaryti Akmenės žydai buvo patalpinti minėtoje Lačo daržinėje. Kitą dieną Akmenės žydai buvo sušaudyti kartu su kitais Mažeikių apskrities žydais.“

Kad tai nepasikartotų...

Ceremonijoje kalbėjo Lietuvos Respublikos Seimo narys Kasparas Adomaitis, Akmenės r. savivaldybės mero pavaduotojas Tomas Martinaitis, Šiaulių krašto žydų bendruomenės pirmininkas Naum Gleizer, Akmenės parapijos klebonas Algis Genutis, Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams įvertinti Lietuvoje vykdančiojo direktoriaus pavaduotoja – švietimo programų koordinatore Ingrida Vilkienė. Pasisakymuose akcentuojama, jog tai, kas įvyko niekada nepasikartotų, kad sugyventų įvairių įsitikinimų, tautybių žmonės, vieni į kitus žiūrėtų atviromis akimis, prisidėtų prie krašto klestėjimo. Renginio vedančioji Diana Lopaitienė kvietė skaityti vardus ir pavardes žmonių, gyvenusių kartu su mūsų žemiečiais Akmenėje, Kivyliuose, Klykoliuose, Vegeriuose, Mantartiškėse... Sakoma, kad žmogus išlieka gyvas tol, kol kiti atsimena jo vardą. Tad buvo paminėti žinomi 78-ių aukų vardai, kurie užrašyti akmenėliuose tam, kad jų savininkai išliktų gyvi žmonijos atmintyje.

Simbolinis kelias

Renginio dalyviai buvo pakviesti į Holokausto aukų pagerbimo ceremoniją – *Atminties kelio* eiseną iš Akmenės miesto aikštės Viekšnių gatvės link. Šis minėjimas – vienas iš Tarptautinės komisijos nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti kartu su jos iniciatyva įsteigtais Tolerancijos ugdymo centrais bei kitais partneriais inicijuoto nacionalinio projekto „Atminties kelias 1941 – 2021“ renginių. „*Atminties kelio*“ minėjimai – tai atminimo eisenos, kurios prasideda miestų centrinėse dalyse, kur anksčiau gyveno žydai ir baigiasi Holokausto aukų masinių žudynių vietose. Šiomet „Atminties kelio 1941 – 2021“ minėjimo renginiai organizuojami nuosekliai (chronologiškai) sekant skaudžių istorinių įvykių kalendorių. Jau numatyta surengti kelias dešimtis minėjimo renginių, skirtų atskirų miestų ir miestelių žydų bendruomenių sunaikinimo 80-čiams paminėti. Renginiai vyksta nuo birželio mėnesio ir vyks iki gruodžio mėnesio. Po simbolinio dalies aukų kelio atkarpos nuėjimo Akmenėje buvo vykstama į senąsias Tirkšlių – Mažeikių kapines.

Paskutinė stotis

Stovėjome prie paminklo, kurio užrašas jidiš ir lietuvių kalba liudija „šioje vietoje nacistai ir jų talkininkai nužudė apie 4000 žydų ir kitų tautybių žmonių 1941 08 03-08“. Ant simbolinės Dovydo žvaigždės buvo padėti atnešti akmenėliai su žinomais aukų vardais, tyloje hebrajų kalba skambėjo „Kadiš“ malda nužudytiesiems. Kad ir ką bekalbėtum – visos ašaros išlietos, belieka gyventi, tikėti,

kad daugiau to nebūtų, linkiu gyventi taikoj ir sėkmės gyvenime, kalbėjo Šiaulių krašto bendruomenės pirmininkas N. Gleizer. Lietuvos Respublikos Seimo narės Laimos Nagienės padėjėja Nijolė Grigonytė sakė, jog „atminimo vardai yra pagerbti ir tai priartina prie tragiškai iškeliavusių žmonių. Istorijos pamokos aktualios ir kartais šiandien vykstančiose diskusijose viešojoje erdvėje yra neapykantos kalba, o iš neapykantos kyla neapykanta. Linkiu išeiti iš čia su prisiminimu ir skleisti pagarbą bei gėrį. Kas atsitiko čia – yra visų tautų tragedija, tad reikia taikos, ramybės, meilės.“ Mažeikių „Gabijos“ gimnazijos mokytoja Rima Skrodenytė perskaitė išgelbėto žydų berniuko, vėliau tapusio poetu – Alfonso Bukanto eilėraštį, kurio artimieji čia guli...

Kaip žinia, kiekvienas paliekame savo pėdas žemėje darbais, gyvenimu. Šiandien Akmenėje auga nauja karta reikalinga moderniai Lietuvai, kurianti naują šios žemės kampelio istoriją, kuri tarsi sudaro tiltą tarp seno ir naujo namo. Paminklas atminčiai, tarsi senas namas, kurio nenorime prarasti ar nugriauti. Tad kai kas mintimis dažnai skrendame į prisiminimus, bei į tai, kas jaudina ir liūdina...

Arūnas Mikalauskas

Klaipėdos r. Veiviržėnų Jurgio Šaulio gimnazijos

Istorijos ir pilietiškumo pagrindų mokytojas